

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

ЗМІСТ

- I. Вступ
- II. Методологія проведення моніторингу
- III. Результати моніторингу
  - 1. Обізнаність про зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»
  - 2. Продовження дії довідки
  - 3. Взяття на облік ВПО
  - 4. Взяття на облік дітей ВПО без супроводу законних представників
  - 5. Відмітка про місце проживання на довідках ВПО
  - 6. Отримання адресної допомоги
  - 7. Призначення пенсійних виплат
  - 8. Припинення трудових відносин
- IV. Рекомендації
- V. Додатки

ВСТУП

24 грудня 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 921-VIII. Основною метою зазначеного закону є посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО) та спрощення процедур обліку таких осіб. 13 січня 2016 року зазначений Закон набрав чинності.

Положення цього Закону є обов'язковими для виконання на всій території України та мають бути пріоритетними під час прийняття будь-яких рішень щодо соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО).

Основні зміни, які були внесені до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»:

- 1. На облік ВПО можуть бути взяті громадяни України, іноземці, особи без громадянства (раніше обліковувались могли тільки громадяни України);
- 2. Довідка ВПО діє безстроково і дійсна з моменту видачі без необхідності проставляти в ній штамп міграційної служби;

13 січня 2016 року
набув чинності
Закон 921-VIII, який
посилює гарантії
дотримання прав
і свобод ВПО.

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

Моніторинг проводився моніторинговими командами ВБФ «Право на захист» в п'яти областях України: Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Харківській і Запорізькій в період з 22 лютого по 04 березня 2016 року.

3. Для тих, хто проживав в зоні АТО чи на тимчасово окупованій території і не мав там постійної реєстрації місця проживання, відтепер встати на облік ВПО можна шляхом доведення факту проживання на цих територіях шляхом подання документів, які підтверджують такий факт (військовий квиток з відомостями про проходження військової служби, трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності, документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно, свідоцтво про базову загальну середню освіту, атестат про повну загальну середню освіту, документи про професійно-технічну освіту, документ про вищу освіту (науковий ступінь), медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо). Перелік документів НЕ є вичерпним, а тому за наявності у особи інших доказів, вона може їх подати також. Управління праці та соціального захисту населення (далі – УПСЗН) зобов'язане розглянути таку заяву протягом 15 робочих днів і прийняти або рішення про видачу довідки ВПО, або обґрунтовану відмову у її видачі.
4. Деталізовано процедуру скасування дії довідки ВПО у випадку повернення особи до покинутого місця постійного проживання.
5. Спрощено процедуру звільнення особи з роботи, якщо особа перемістилась із зони АТО чи тимчасово окупованої території і не встигла припинити трудові відносини, а за місцем попередньої роботи Укрпошта не працює. Відтепер заяву про звільнення можна буде подати до центра зайнятості за місцем проживання ВПО.

З метою з'ясування стану виконання норм зазначеного Закону, команда ВБФ «Право на захист» ініціювала проведення відповідного моніторингу.

Цей звіт є результатом проведення моніторингу у рамках проекту «Адвокація, захист прав людини та юридична допомога ВПО», який реалізується ВБФ «Право на захист» за підтримки Агентства ООН у справах біженців (UNHCR) і містить у собі узагальнену інформацію про стан виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 921-VIII від 24 грудня 2015 року в Донецькій, Луганській, Запорізькій, Дніпропетровській та Харківській областях в період з 13 січня 2016 року по 04 березня 2016 року.

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ

Моніторинг проводився моніторинговими командами ВБФ «Право на захист» в п'яти областях України: Дніпропетровській, Донецькій,¹ Луганській, Харківській і Запорізькій в період з 22 лютого по 04 березня 2016 року.

Для збору інформації враховувались всі задіяні у процесі реалізації Закону сторони:

- органи соціального захисту населення;
- територіальні підрозділи Державної міграційної служби України (далі – ДМС);

¹ Для зручності проведення моніторингу Донецька область була умовно розділена на дві частини: північну і південну.

Північна частина Донецької області у розумінні цього звіту включає такі адміністративно-територіальні одиниці: Краматорськ, Дружківка, Костянтинівка, Бахмут (колишня назва – Артемівськ), Бахмутський (колишня назва – Артемівський) район, Миколаївка, Слов'янськ, Слов'янський район, Добропілля, Добропільський район, Димитров, Олександрівський район, Красноармійськ, Красноармійський район, Селидове, Новогродівка, Святогірськ, Лиман (колишня назва – Красний Лиман), Лиманський район (колишня назва – Краснолиманський), м. Торецьк (колишня назва – Дзержинськ) із селищами (Новгородське, Щербинівка, Кірове, Курдюмівка, м. Артемово), Костянтинівський район.

Південна частина Донецької області у розумінні цього звіту включає такі адміністративно-територіальні одиниці: м. Маріуполь, Володарський, Великоновосілківський, Мар'їнський (до так званої «сірої зони»), Курахівський, Мангушський (колишня назва – Першотравневий) райони.

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

- центри зайнятості;
- відділення ПАТ «Державний ощадний банк України» (далі – Ощадбанк);
- служби у справах дітей;
- управління Пенсійного фонду.

Важливим джерелом інформації стали самі переселенці, які найкраще знають, як працює система їх захисту на практиці. Особливий інтерес становили ВПО, термін дії довідки про взяття на облік яких збіг напередодні набрання чинності змінами або у лютому/березні 2016 року. Були опитані ВПО, які проживають в колективних центрах чи поселеннях; стояли в чергах в органах влади; є колишніми клієнтами програм ВБФ «Право на захист»; яких рекомендували інші ВПО за принципом «сніжного кому».

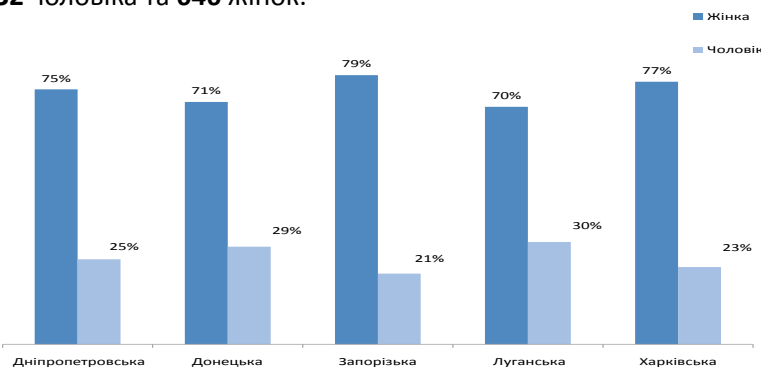
Для збору відповідної інформації були використані наступні методи:

- надсилання офіційних запитів на інформацію до місцевих органів влади на рівні області;
- опитування:
  - (а) представників міських та районних підрозділів цих органів;
  - (б) внутрішньо переміщених осіб;
- спостереження.

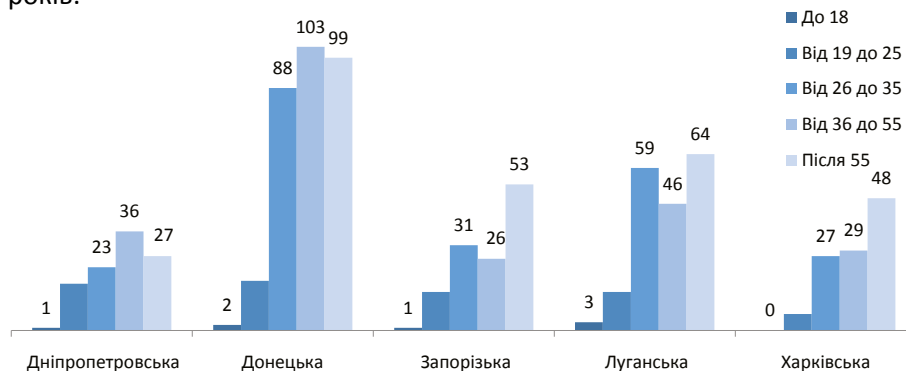
Пакет інструментарію можна знайти за цим посиланням:
<http://vpl.com.ua/?p=941>

Треба зазначити, що запити на інформацію виявились неефективним інструментом для отримання інформації, адже органи влади не завжди відповідали на запити, або давали часткову, неточну інформацію.

В процесі проведення моніторингу в 5 областях було опитано **878** ВПО, із них: **232** чоловіка та **646** жінок.

Серед них: 8 осіб віком до 18 років; 74 – віком від 18 до 25 років; 236 – віком від 26 до 35 років, 256 – віком від 36 до 55 років і 304 особи старші 55 років.

Для збору інформації були використані:

- офіційні запити на інформацію;
- опитування представників влади і ВПО;
- спостереження за ситуацією.

Більшість респондентів на момент опитування були безробітними (653 особи, або 74%), що може бути прояснено тим, що більшість ВПО старших 55 років є пенсіонери, а також, що опитування було проведено в робочий час, коли працевлаштовані ВПО були на роботі, а місце в чергах в органах влади їм займали безробітні родичі.

Також, було проведено опитування у 69 УПСЗН, 68 службах у справах дітей, 61 центрах зайнятості, 61 управліннях Пенсійного Фонду, 69 відділеннях Ощадбанку, та 69 відділах ДМС².

Важливо підкреслити, що моніторингові команди зазначали, що протягом проведення опитування в деяких установах їх співробітники відмовлялися розмовляти з моніторами чи надавати їм будь-яку інформацію.

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

1. Зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (далі — Закон) (Закон № 921-VIII від 24 грудня 2015 року)

В результаті опитування виявлено, що приблизно половина опитаних ВПО (від 42% до 55% опитаних в різних областях) знають про зміни до Закону, які набули чинності в січні 2016 року.

На думку опитаних ВПО, головні зміни полягають в наступному:

- Довідка ВПО є безстроковою і її не потрібно продовжувати кожні 6 місяців;
- Немає необхідності проставляти штамп на довідці ВПО в ДМС;
- З'явилась можливість отримати статус ВПО дітьми без супроводу батьків чи офіційних опікунів;
- Довідку ВПО може отримати людина, що не має офіційної реєстрації на тимчасово непідконтрольній території за допомогою різноманітних доказів;
- Трудові відносини з роботодавцем, що знаходиться на непідконтрольній території можна припинити у Центрі зайнятості на підконтрольній території;
- З'явилась процедура ануляції довідки;
- ВПО мають знаходитись на тимчасово непідконтрольній території не більше 60 днів.

Більшість представників УПСЗН, служби у справах дітей, центрів зайнятості, управлінь Пенсійного Фонду, відділень Ощадбанку та підрозділів ДМС вказали, що вони *знають* про зміни до Закону про права ВПО. Найбільшу проблему поінформованості було виявлено серед представників служб у справах дітей (далі — ССД). Зокрема необізнаність щодо нововведень було виявлено серед ССД у Запорізькій області. Також, по одному представнику ССД у південній і північній частинах Донецької області (по 8% опитаних в кожній частині області), 3 представники ССД Дніпропетровської області (38%), 1 представник ССД у Луганській області (7%) не знають про зміни.

Разом з цим, спостереження показало, що у переважної більшості органів влади (від 37% в південній частині Донецької області до 81% в Луганській, див. Додаток 1) відсутні інформаційні матеріали про відповідні зміни у законодавстві.

² Опитування працівників декількох служб у Станично-Луганському та Попаснянському районах Луганської області здійснювалась в телефонному режимі.

Близько половини опитаних ВПО знають про зміни до Закону: вони здебільшого обізнані про ті зміни, що стосуються їх безпосередньо.

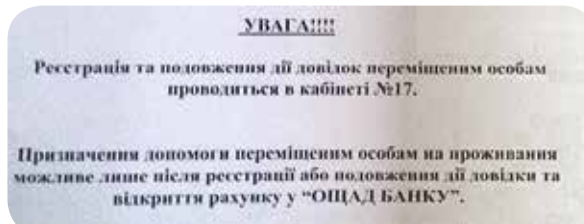
ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

Отже, можна зробити висновок, що на момент проведення моніторингу поінформованість про зміни є недостатньою, як серед ВПО, так і серед представників органів влади. В цей же час, інформаційно-роз'яснювальна робота щодо поширення серед населення інформації про зміни у законодавстві місцевими органами державної влади не ведеться.

2. Продовження дії довідки

У **382 (44%)** опитаних ВПО вимагали продовжувати дію довідки на наступні 6 місяців після набрання чинності Законом 13 січня 2016 року. Найменше таких випадків виявлено у Луганській області (23 ВПО або 12,5 %), південній частині Донецької області (45 ВПО або 26 %). Найбільше — у Запорізькій області (100 ВПО або 80 %), Харківській області (86 ВПО або 78 %).

Також, різняться відповіді респондентів щодо того, чи вимагали продовжувати дію довідок у їх знайомих ВПО, родичів. Так, у Луганській області лише 13 % опитаних ВПО вказали, що такі випадки мали місце, у південній частині Донецької області — 30 %. При цьому, у північній частині Донецької області 68 % респондентів засвідчили, що знають випадки, коли у їх знайомих ВПО або родичів вимагали продовжувати дію довідок, у Запорізькій — 78 %.

25 опитаних співробітників УПСЗН (**36 %**) повідомили, що *скасовували довідки* ВПО після 13 січня 2016 року. Працівники зазначали такі підстави для скасування: закінчення строку дії довідки ВПО, смерть ВПО, переїзд до іншої області, заява ВПО з проханням зняти його з обліку чи надання ВПО завідомо неправдивих даних про себе, повернення до непідконтрольної Україні території.

Відповідно до вищевказаного, можна сказати, що, незважаючи на зміни до Закону, на практиці необхідність продовжувати дію довідки залишається.

3. Взяття на облік ВПО

Значна частина працівників УПСЗН (**38 осіб** або **55 %**) проінформували, що зміни в Законі вплинули на процес взяття на облік ВПО.

Респонденти, які відмітили зміни пояснюють, що відтепер не вимагають постановку штампів ДМС, видають первинну довідку протягом одного дня, беруть на облік осіб без реєстрації місця проживання. В той же час опитувані, які зазначили відсутність змін, пояснюють це чинними постановами Кабінету Міністрів України №№ 505 та 509, до яких не були внесені зміни, немає технічної можливості робити довідки безстроковими, адже програма автоматично проставляє дату її закінчення, брак інструкцій про те, як працювати з новим законодавством.

Близько половини (**36 осіб** або **52 %**) опитаних працівників УПСЗН вказали, що беруть на облік ВПО осіб без реєстрації місця проживання на підставі доказів, які підтверджують їх проживання на тимчасово непідконтрольній території. Серед доказів, які найчастіше застосовуються були відмічені:

- атестат про освіту або диплом;
- договір купівлі-продажу нерухомого майна, свідоцтво про право власності на майно;

У 44% опитаних ВПО вимагали продовжувати дію довідки на наступні 6 місяців всупереч Закону, який набрав чинності 13 січня 2016 року.

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

УПСЗН почали реєструвати іноземців і осіб без громадянства як ВПО.

- трудова книжка, довідка про звільнення;
- свідоцтво про спадщину;
- довідка з місця проживання, видана сільською радою;
- військовий квиток.

Деякі УПСЗН районів міста Харкова досі не беруть на облік людей без реєстрації місця проживання на тимчасово непідконтрольній території. В інших опитаних УПСЗН Харківської області таких звернень не було.

Стосовно взяття на облік ВПО іноземців або осіб без громадянства, представники УПСЗН відповіли, що звернення мали місце у всіх 5 областях. Всі особи отримали довідку про взяття на облік ВПО, окрім випадку в одному районі міста Харкова.

За результатами звернення дитина, яка має громадянство України, була зареєстрована як ВПО. При цьому батькам дитини (громадяни іншої країни) не було надано довідку про взяття на облік ВПО.

У Луганській області довідку ВПО було видано людині, що має тимчасову реєстрацію строком на три роки у Російській Федерації. Пізніше у відділенні пенсійного фонду йому було відмовлено у отриманні пенсії (оскільки він має отримувати пенсію в Росії), а довідку ВПО було скасовано.

Стосовно реєстрації осіб, які починаючи з 13 січня 2016 року беруться на облік вперше, у Харківській і Запорізькій областях всі 100 % опитаних працівників УПСЗН проінформували, що видають довідки терміном дії на 6 місяців. У Донецькій області більшість респондентів також повідомили, що видають довідки строком дії на 6 місяців (75 % у північній частині і 67 % у південній).

У Дніпропетровській області навпаки, всі 100 % респондентів запевнили, що видають безстрокові довідки. У зв'язку з тим, що програма автоматично проставляє діє довідки на 6 місяців, працівники УПСЗН самостійно проставляють відмітку про безстроковість дії на зворотному боці довідки. У Луганській області склалась наступна ситуація — 47 % опитаних зазначили, що видають довідку дійсну до 2054 року (у зв'язку із тим, що технічно не можливо вказати, що вона безстрокова), а інші 53 % видають довідку строком дії 6 місяців.

Таким чином, навіть щодо осіб, які беруться на облік ВПО вперше, починаючи з 13 січня у УПСЗН немає єдиного на всі промоніторені області порядку.

Щодо ВПО, термін дії довідки яких скінчився у січні-лютому, чи спливає у березні 2016 року, переважна більшість опитаних працівників УПСЗН (100 % у Харківській і Запорізькій областях; 88 % — у північній частині Донецької області і Дніпропетровській області; 78 % у південній частині Донецької області) зазначають, що продовжують дію довідки вказаної категорії ВПО. Працівники пояснюють це необхідністю для продовження виплат грошової допомоги, вимогами Ощадбанку, чинною постановою Уряду № 505, до якої не були внесені зміни.

У Луганській області всі респонденти зазначили, що вважають, що довідки безстрокові. Але у випадках, коли у ВПО в інших установах вимагають продовження їх дії, то УПСЗН продовжують довідку продовжують дію довідки лише у випадку особистого звернення та прохання ВПО.

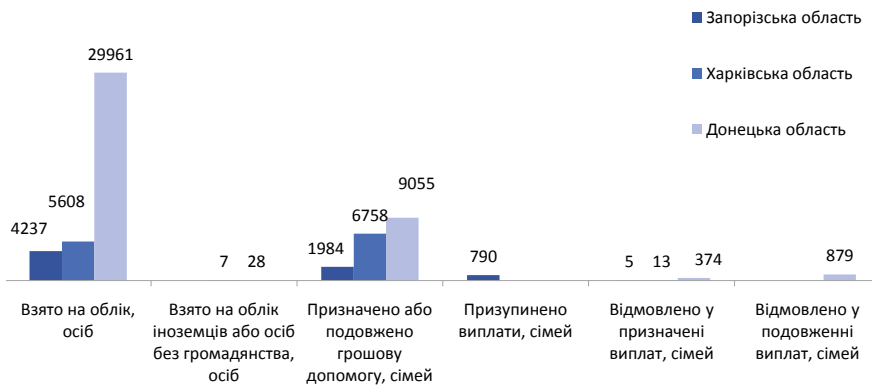

Навіть щодо осіб, які беруться на облік ВПО вперше, починаючи з 13 січня у УПСЗН немає єдиного на всі промоніторені області порядку.

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

На запит ВБФ «Право на захист», обласні УПСЗН надали наступну інформацію (за період з 13.01.2016 по 22.02.2016):

УПСЗН Дніпропетровської області відповіді на запит на інформацію не надало.

Офіційна відповідь Департаменту соціального захисту населення Луганської обласної військово-цивільної адміністрації, містила інформацію про кількість облікованих на території Луганської області ВПО, стан призначення щомісячної адресної допомоги ВПО на період з жовтня 2014 року по 18.02.2016. Ця інформація не відповідала змісту запиту.

Харківська моніторингова команда зазначила, що УПСЗН у своїх відповідях на офіційні запити надають неповну інформацію так само, як і під час моніторингу. Інформація, надана обласним УПСЗ та районними підрозділами УПСЗН відрізняється, так само, як інформація, яка надходить від співробітників УПСЗН під час моніторингу.

Підсумовуючи вищевказане, можна сказати, що на момент підготовки цього звіту вже є позитивні зміни в ситуації з реєстрацією ВПО. Більше третини опитаних працівників УПСЗН вказали, що беруть на облік ВПО без реєстрації місця проживання за наявності доказів їх попереднього проживання на тимчасово непідконтрольній території. Окрім цього, в УПСЗН почали брати на облік іноземців та осіб без громадянства. На жаль, норма, яка вимагає встановити безстроковість довідки ВПО не виконується на практиці. Також ті ВПО, що беруться на облік вперше після 13 січня 2016 року, переважно отримують довідки терміном дії на 6 місяців (за винятком Дніпропетровської області).

4. Взяття на облік дітей ВПО без супроводу законних представників

Моніторинг у ССД виявив, що на час проведення моніторингу була відсутня єдина процедура реєстрації дітей без супроводу. Монітори в процесі опитування просили працівників описати, як відбувається процедура, і навіть в межах однієї області були отримані різні варіанти процедури.

Опитані працівники ССД зазначили наступні проблеми в процедурі реєстрації дітей без супроводу:

- незрозумілість порядку здійснення соціальних виплат дітям-ВПО, зокрема, процедура відкриття їм банківського рахунку;
- незрозумілість порядку постановки дитини на первинний облік, якщо вона переїхала з тимчасово непідконтрольної території та були втрачені документи (свідоцтво про народження).

Разом із цим, ЛИШЕ у північній частині Донецької області жоден працівник не зазначив проблем у процедурі взяття на облік дітей без супроводу.

Норма, яка вимагає встановити безстроковість довідки ВПО не виконується на практиці. Також ті ВПО, що беруться на облік вперше після 13 січня 2016 року, переважно отримують довідки терміном дії на 6 місяців

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

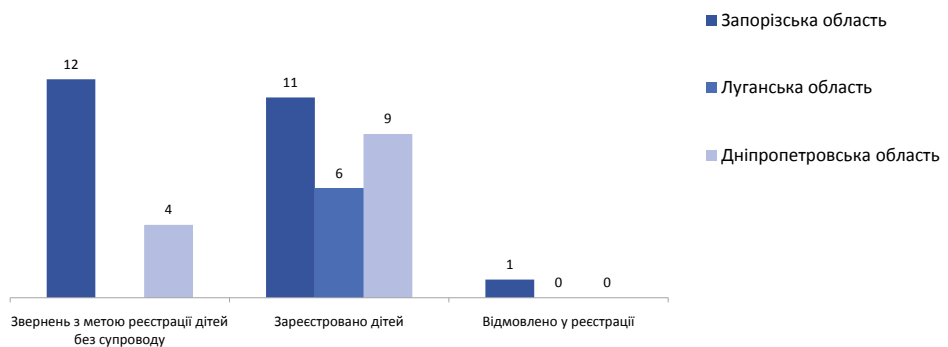

Процедура реєстрації дітей без супроводу залишається незрозумілою як для працівників служб у справах дітей, так і для ВПО

Опитані ВПО, які стикались із проблемою взяття на облік ВПО дітей особисто або через знайомих, вказали наступні проблеми:

- незрозуміння процедури реєстрації дитини без батьків представниками УПСЗН та ССД;
- відсутність інформації у ВПО про те, в яку службу потрібно звертатись для реєстрації дитини без супроводу батьків;
- небажання членів родини дитини-ВПО позбавляти її батьків батьківських прав у судовому порядку;
- неясність процедури реєстрації неповнолітніх студентів як ВПО.

На запит на інформацію щодо реєстрації дітей без супроводу у період з 13.01 2016 по 22.02.2016 Управління у справах дітей проінформували про наступне:

У Дніпропетровській області було надано статистику лише по Новомосковському району, а також по Жовтневому і Ленінському районах міста Дніпропетровська.

Управління у справах дітей у Харківській області відповіді на запит не надало.

Управління у справах дітей Донецької області проінформувало, що з 13 січня по 22 лютого 2016 року, звернень щодо реєстрації дітей без законних представників не було. Додатково повідомляється що облік ВПО, в тому числі дітей здійснюється УПСЗН.

Отже, проблема із взяттям на облік ВПО дітей без супроводу батьків або офіційних представників залишається актуальною. Відсутність чіткого механізму реєстрації дітей без супроводу і далі є основною перепорою, однак наявність випадків, коли діти були зареєстровані, вказує на позитивну динаміку у цьому процесі.

---

5. Відмітка про місце проживання на довідках ВПО

Працівники ДМС у всіх 5 областях відзначили певні зміни в роботі. У Харківській області працівники ДМС повідомили, що після внесення змін до Закону, ДМС не проводить жодної роботи з ВПО. У Луганській, Дніпропетровській та Запорізькій областях відмітки на довідках ВПО, за словами працівників ДМС, теж не проставляються. Також у Запорізькій області працівники ДМС відмітили, що не проводять перевірки місць фактичного проживання ВПО. На півночі Донецької області працівники навпаки проводять перевірку адрес фактичного проживання ВПО; проте відмітку у довідку не проставляють. На півдні Донецької області представники ДМС підтверджують припинення проставлення відміток на довідці та відмічають, що скасування необхідності штампів ДМС призвело до зменшення черг в управліннях, а також зменшилось робоче навантаження на самих працівників.

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

Разом із цим, необхідно зазначити, що представники відділень Ощадбанку у Запорізькій області (**30 %**) та у Харківській області (**11 %**) вказали, що не приймають документи на оформлення чи продовження виплати грошової допомоги ВПО, якщо в довідці про взяття на облік ВПО немає штампа ДМС. Працівники пояснюють це тим, що:

- вони користуються постановою № 509 і нових розпоряджень не надходило;
- комп'ютерна система не пропускає документи без реєстрації;
- вони користуються внутрішньою інструкцією.

Також в процесі моніторингу було виявлено, що в деяких відділеннях Ощадбанку Запорізької області, на півночі Донецької області, та в Луганській області деякі працівники (але невелика частина) не знають про зміни в законодавстві.

У Донецькій, Луганській і Дніпропетровській областях всі працівники відділень Ощадбанку вказали, що приймають документи без відмітки ДМС. Однак, відповіді працівників у південній частині Донецької області суперечать результатам опитування ВПО, адже ВПО розповіли випадки, коли в них вимагали відмітку на довідці.

22 з опитаних працівників УПСЗН (**32 %**) проінформували, що просять у ВПО проставлення відмітки у ДМС. Підставами для цього є:

- Постанови Уряду №№ 509 та 505;
- Постанова Уряду № 79.

Згідно з результатами опитування, у Луганській і Дніпропетровській областях працівники УПСЗН наявність відмітки ДМС на довідці ВПО не вимагають. Проте, треба зазначити, що під час опитувань ВПО проінформували, що в них вимагали проставлення відмітки на довідці в УПСЗН у обох цих областях. Разом з цим, у Луганській області працівники УПСЗН зазначили, що вони остерігаються відповідальності, тому що вони надають статус ВПО без узгодження з ДМС та іншими органами.

Також, **46 з опитаних** представників УПСЗН (**67 %**), а у Харківській області всі **100 %**, повідомили, що вони відмовляють у призначенні чи продовженні виплат грошової допомоги, у випадку відсутності відмітки ДМС на довідці. Серед зазначених підстав:

- постанова Уряду № 505;
- необхідність наявності відмітки ДМС на довідках, виданих до 13.01.2016;
- відсутність роз'яснень щодо змін від 13.01.2016;
- комп'ютерна програма не дає можливості продовжувати чи призначати виплати без відмітки ДМС.

Нагадаємо, що у цей же час, у Харківській області працівники ДМС повідомили, що після внесення змін до закону, ДМС не проводить жодної роботи з ВПО.

Зовсім по-іншому ситуація виглядає у Дніпропетровській області: всі опитані працівники УПСЗН запевнили, що вони не відмовляють у призначенні чи продовженні виплат грошової допомоги ВПО, якщо в довідці відсутня відмітка ДМС.

115 з загального числа опитаних ВПО (13 %) поінформували, що від них вимагали проставлення відмітки на довідці. Такі порушення мали місце в усіх 5 областях. Також, **99 ВПО (11 %)** відмітили, що знають від інших випадки, коли від ВПО вимагають проставляти відмітку у ДМС на довідках.

Усі опитані працівники ДМС підтвердили, що не проставляють штамп на довідках ВПО. Разом з тим, працівники УПСЗН і Ощадбанку не приймають довідки ВПО без штампу ДМС.

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

Майже половина опитаних ВПО мають різноманітні проблеми з отриманням адресної грошової допомоги, обумовлені в тому числі і суперечливістю вимог щодо штампів ДМС на довідках ВПО.

Такі свідчення ВПО суперечать відповіді, яку надало Головне управління ДМС Донецької області на запит на інформацію ВБФ «Право на захист». Відповідно до цієї відповіді з 13.01.2016 територіальні підрозділи ДМС не здійснюють реєстрацію місця перебування ВПО. Крім того, довідку ВПО було вилучено з переліку документів, до яких вноситься відмітка про зареєстроване місце перебування/проживання.

Отже, згідно з Законом, працівники ДМС не проставляють відмітки на довідках. Але у зв'язку з тим, що інші органи влади не виконують норму Закону про безстроковість дії довідки, на разі ця ситуація має лише негативний вплив на можливості реалізації прав ВПО. Опитування ВПО показує, що через відсутність на довідці відмітки ДМС вони мають проблеми із призначенням/отриманням соціальних виплат. Працівники відділень Ощадбанку та УПСЗН пояснюють необхідність проставлення на довідках відміток про місце проживання в підрозділах ДМС положеннями постанов Кабінету Міністрів України №№ 505 та 509, а також відсутністю технічної можливості у комп'ютерній системі призначити ВПО соціальні виплати без наявності на довідці відмітки ДМС.

6. Отримання адресної допомоги

Приблизно половина опитаних ВПО (408 осіб або 47 %) відзначають, що вони мають проблеми із отриманням адресної грошової допомоги. Серед проблем, зазначених ВПО, були:

- затримка виплат до 3-х місяців;
- щомісячна зміна суми виплат;
- призупинення виплат через необхідність продовжити строк дії довідок або підтвердити місце тимчасового проживання;
- відновлення виплат не з дати їх призупинення, а з дати звернення до УПСЗН про відновлення виплат;
- відміна виплат або у зв'язку із закінченням дії відмітки ДМС або її відсутністю на довідці;
- призупинення виплат у зв'язку із «списками СБУ».

Згідно з інформацією, отриманою від обласного управління Ощадбанку в Донецькій області, з 13 січня по 22 лютого 2016 року за призначенням адресної допомоги звернулись 7 834 особи (3 552 — у північній частині і 4 282 — у південній). Загальна кількість ВПО, які отримують адресну грошову допомогу складає 33 798 осіб.

Дніпропетровське обласне управління Ощадбанку відповіло, що не має можливості надати необхідну інформацію, посилаючись на комерційну, банківську та службову таємницю.

Запорізьке обласне управління Ощадбанку повідомило, що не зобов'язане вести облік ВПО, тому має можливості надати необхідну інформацію.

Головні обласні управління Ощадбанку Луганської та Харківської областей відповіді не надали.

Отже, майже половина ВПО мають проблеми з отриманням адресної грошової допомоги, обумовлені в тому числі і суперечливістю вимог щодо наявності на довідках ВПО відміток про місце проживання з ДМС.

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

7. Призначення пенсійних виплат

Відповідно до відповідей працівників територіальних підрозділів Пенсійного фонду (далі — ПФ), меншість із них у Харківській (9 %), Запорізькій (20 %) і Луганській (7 %) областях та в південній частині Донецької області (33 %) НЕ продовжують/переоформлюють/переводять пенсійні виплати пенсіонерам ВПО без відмітки ДМС у довідці. Свою відмову працівники обґрунтовують відсутністю пояснень щодо змін в законодавстві.

У Дніпропетровській області і північній частині Донецької області всі опитані працівники ПФ продовжують/переоформлюють/переводять пенсійні виплати пенсіонерам ВПО без відмітки ДМС у довідці. Однак, відповідно до інформації ВПО, у північній частині Донецької області є випадки, коли працівники ПФ вимагають таку відмітку ДМС.

Стосовно проблем із призначенням пенсій ВПО, більшість з опитаних представників ПФ (53 особи або 87 %) зазначили, що, починаючи з 13 січня 2016 року, проблеми із призначенням не з'явилися.

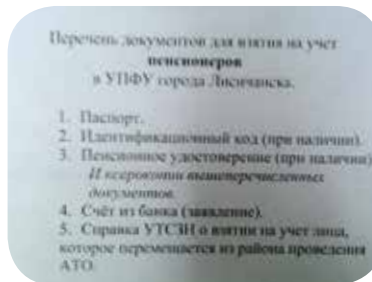
Але ті, хто повідомляв про проблеми із призначенням виплат, вказували на такі їх причини:

- призупинення виплат через «списки СБУ»;
- призупинення пенсійних виплат через списки УПСЗН, згідно з якими пенсіонери не проживають за адресою, зазначеною при взятті їх на облік ВПО;
- відмова у виплаті пенсій у випадку, коли пенсіонери не пройшли перереєстрацію за місцем фактичного проживання;
- неясність ситуації з безстроковістю дії довідки.

Відповідно до статистичної інформації наданої Головним Управлінням Пенсійного Фонду в Дніпропетровській області на запит ВБФ «Право на захист», можна зробити висновок, що жодній особі, яка звернулась до установ Пенсійного фонду України в період з 13 січня 2016 року по 22 лютого 2016 року з метою переведення/призначення/подовження пенсійних виплат, не було відмовлено. Більш того, серед 1 143 ВПО, які звернулись в зазначений період до управлінь ПФ Дніпропетровської області з метою переведення/призначення/подовження пенсійних виплат, 92,8 % ВПО (1 061 особі) вже переведено/призначено/подовжено пенсійні виплати.

За оперативними даними управлінь Пенсійного фонду України в районах м. Харкова та Харківської області за період з 13 січня 2016 року по 22 лютого 2016 року 2 175 осіб звернулись з заявами про запит пенсійних справ та переведенням виплати пенсій за місцем фактичного перебування у Харківській області.

Головні Управління Пенсійного Фонду у Запорізькій, Луганській та Донецькій областях не надали чіткої відповіді на інформаційний запит пояснюючи це відсутністю у них запитуваної інформації.

За словами ВПО, призупинення виплат через «списки СБУ» є однією з проблем із призначенням виплат.

Виходячи з вищесказаного, можна відмітити, що у більшості пенсіонерів ВПО не має виникати проблем із призначенням /переведенням /подовженням пенсій, окрім Запорізької області та південної частини Донецької області, де значний відсоток представників ПФ вказали, що відмовляють у призначенні пенсій без наявності відмітки ДМС на довідці ВПО.

ВПО у змозі припинити трудові відносини з роботодавцем, який залишився на непідконтрольній Уряду України території

8. Припинення трудових відносин

Представники *Центрів зайнятості* (далі — ЦЗ) вказали досить різноманітну інформацію щодо того, чи вплинули зміни в Законі на роботу ЦЗ.

У північній частині Донецької області 33 % опитаних відмітили зміни в роботі ЦЗ, у південній частині Донецької області 43% опитаних відмітили зміни в роботі ЦЗ, у Луганській — 47%, у Дніпропетровській — 50%.

Відсутність відмітки ДМС, як показало опитування, не вплинула на перебування на обліку в ЦЗ, а при відсутності у ВПО трудової книжки працівники для взяття на облік як безробітного вимагають нотаріально засвідчену заяву про розірвання трудового договору з роботодавцем, який залишився на непідконтрольній території.

Позитивна зміна — це надання пільги роботодавцю, який бере на роботу ВПО. Проте, 100 % респондентів у Харківській області та 80 % респондентів у Запорозькій області зазначили, що зміни в Законі не вплинули на роботу центрів.

26 з усіх опитаних представників центрів зайнятості (**43%**) проінформували, що до них зверталися ВПО для припинення трудових відносин у зв'язку з неможливістю продовження роботи (іншого виду зайнятості) за попереднім місцем проживання відповідно до абзацу 2 частини 4 статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Більшість представників ЦЗ розповіли, що вони надають роз'яснення щодо написання заяви про звільнення з попереднього місця роботи. Заява має бути нотаріально засвідчена. Як за інформацією працівників ЦЗ, так і за словами ВПО, після надання консультації і пояснення процедури не всі ВПО повертаються, так як не мають змоги заплатити за послуги нотаріуса із засвідчення заяви про розірвання трудового договору із роботодавцем, який залишився на непідконтрольній території.

Згідно з інформацією Центрів зайнятості, з 13 січня 2016 року по 22 лютого 2016 року до центрів зайнятості для припинення трудових відносин у зв'язку з неможливістю продовження роботи (іншого виду зайнятості) за попереднім місцем проживання відповідно до абзацу другого частини четвертої статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» звернулося:

- у Запорізькій області — 7 осіб;
- у Донецькій області — 3 особи;
- у Луганській області — 2 особи;
- у Дніпропетровській області — 3 особи.

Відповідей на інформаційний запит від ЦЗ у Харківській області отримано не було.

Отже, є позитивна тенденція, щодо того, що ВПО мають можливість припинити трудові відносини у зв'язку з неможливістю продовження роботи (іншого виду зайнятості) за попереднім місцем проживання відповідно до абзацу 2 частини 4 статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Відповідно до наданої статистики, такі випадки мали місце у Дніпропетровській, Луганській, Донецькій та Запорізькій областях, але кількість таких випадків вкрай незначна. Негативним моментом є те, що через брак коштів не всі ВПО мають можливість оплатити послуги нотаріуса із засвідчення заяви про розірвання трудових відносин із роботодавцем, який залишився на непідконтрольній території.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

1. Верховній Раді України:

1.1. Посилити парламентський контроль за станом виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 921-VIII від 24 грудня 2015 року;

1.2. Звернутись до Кабінет Міністрів України із запитом щодо підготовки Урядового звіту про стан виконання вказаного Закону України.

2. Уповноваженому Верховної Ради з прав людини:

2.1. Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» в межах забезпечення парламентського контролю за дотриманням права людини на доступ до публічної інформації ініціювати перевірку фактів, викладених у цьому звіті щодо ненадання структурними підрозділами обласних державних адміністрацій, територіальними підрозділами Пенсійного фонду України, Державної міграційної служби, відділеннями Ощадбанку відповідей на запити на інформацію ВБФ «Право на захист» або надання неповних відповідей на вказані запити та у разі виявлення фактів порушення Закону України «Про доступ до публічної інформації» звернутись до відповідних органів влади щодо притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушення прав на доступ до публічної інформації.

3. Кабінету Міністрів України:

3.1. Посилити контроль за виконанням місцевими державними адміністраціями вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо надання у встановлений цим Законом строк повної, достовірної інформації на відповідні запити;

3.2. Привести постанову Кабінету Міністрів України № 509 від 01.10.2014 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» у відповідність із положеннями Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;

3.3. Припинити практику призупинення соціальних виплат і пенсій внутрішньо переміщеним особам;

3.4. Забезпечити вчасне нарахування і виплату всіх видів соціальних допомог і пенсій внутрішньо переміщеним особам;

3.5. Розглянути можливість звільнення ВПО від оплати послуги нотаріуса за засвідчення заяви про розірвання трудових відносин із роботодавцем, який залишився на непідконтрольній території.

4. Міністерству соціальної політики України:

4.1. Із залученням представників неурядових організацій забезпечити проведення всеукраїнської інформаційно-роз'яснювальної кампанії для працівників місцевих державних адміністрацій, центральних та місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів місцевих рад, в тому числі органів праці і соціального захисту населення, та для ВПО щодо основних положень Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», зокрема щодо змін у Законі, які набрали чинності у 2016 році;

4.2. Припинити практику продовження на 6 місяців дії довідки про взяття на облік ВПО та забезпечити можливість видачі внутрішньо переміщеним особам безстрокових довідок про взяття х на облік ВПО;

ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

4.3. Забезпечити технічну можливість внесення до електронної бази даних про ВПО інформації про безстроковість дії виданих довідок, а також про відсутність необхідності проставляти на довідках відмітку в органах ДМС;

4.4. Систематизувати практику взяття на облік ВПО іноземців та осіб без громадянства та надати місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам місцевих рад методичні рекомендації з цього питання;

4.5. Систематизувати практику взяття на облік ВПО осіб, які не мають у паспорті відмітки про реєстрацію місця проживання на непідконтрольних або окупованій території та надати місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам місцевих рад методичні рекомендації з цього питання;

4.6. Систематизувати практику взяття на облік ВПО дітей, які перемістились без супроводу батьків або законних представників та надати місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам місцевих рад методичні рекомендації з цього питання.

5. Пенсійному фонду України:

5.1. Припинити практику призупинення нарахування і виплати пенсій внутрішньо переміщеним особам;

5.2. Забезпечити вчасне нарахування і виплату пенсій внутрішньо переміщеним особам.

6. Обласним державним адміністраціям:

6.1. Не допускати випадків порушення вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо ненадання у встановлений цим Законом строк повної, достовірної інформації на відповідні запити;

6.2. Посилити співпрацю з правозахисними неурядовими організаціями щодо обміну інформацією, яка становить знаний суспільний інтерес та є необхідною для захисту прав і свобод громадян;

6.3. Не допускати випадків неналежного поведіння працівників обласних та районних державних адміністрацій із співробітниками правозахисних неурядових організацій, в том числі тих, які опікуються правами внутрішньо переміщених осіб;

6.4. Із залученням представників неурядових організацій забезпечити проведення регіональних інформаційно-роз'яснювальних кампаній для працівників районних державних адміністрацій, місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів місцевих рад, в тому числі органів праці і соціального захисту населення, та для ВПО щодо основних положень Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», зокрема щодо змін у Законі, які набрали чинності у 2016 році;

6.5. При видачі довідки про взяття на облік ВПО застосовувати положення Закону України «Про захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», відповідно до яких такі довідки діють безстроково.

7. ПАТ «Державний ощадний банк України»:

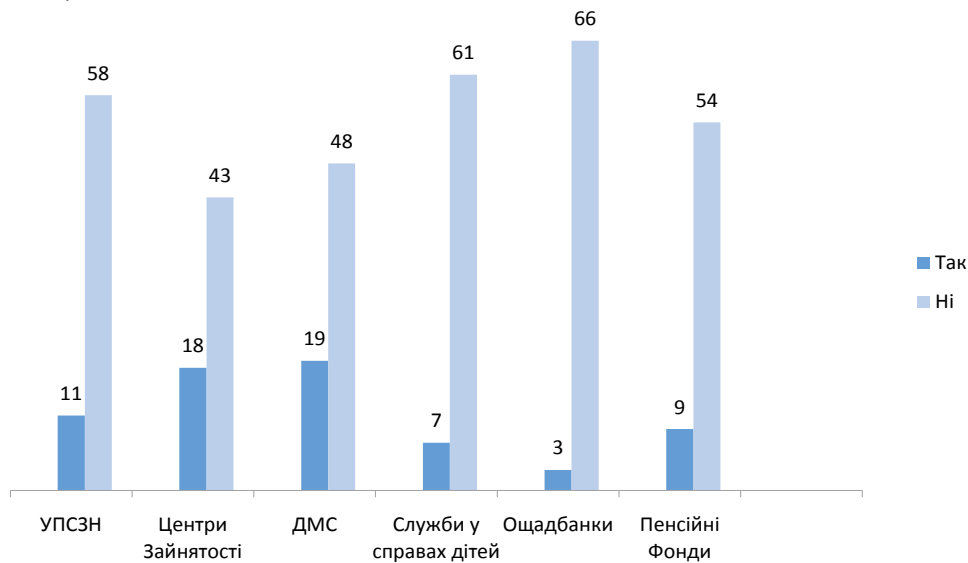
7.1. Посилити співпрацю з правозахисними неурядовими організаціями в частині виконання вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо надання у встановлений цим Законом строк повної, достовірної інформації на відповідні запити;

7.2. Систематизувати практику роботи з внутрішньо переміщеними особами працівниками відділень Ощадбанку, привести її у відповідність із Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та надати відповідні методичні рекомендації працівникам відділень Ощадбанку на території всієї України.

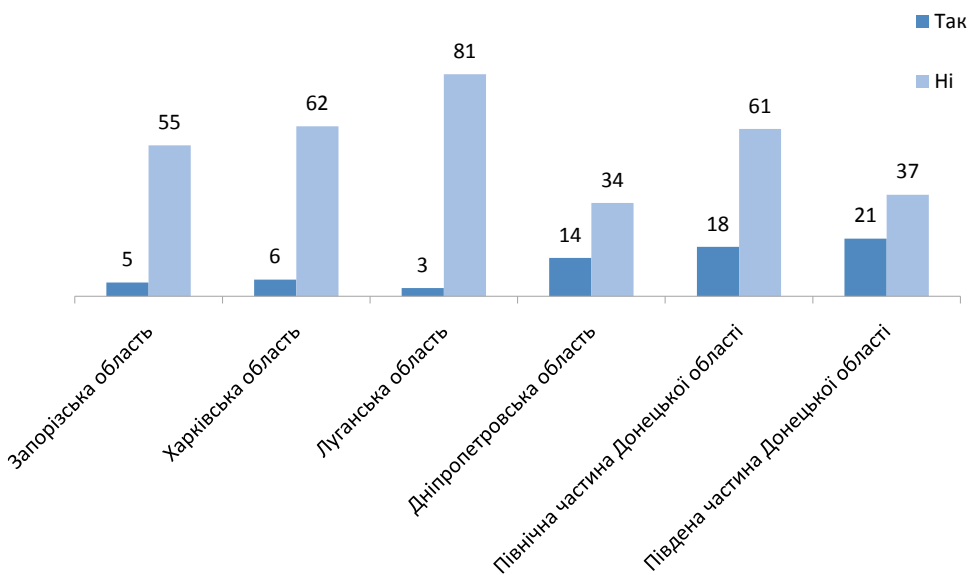
ДОДАТКИ

Додаток 1

Графік наявності інформаційних матеріалів про зміни у Законі в територіальних підрозділах ДМС, Пенсійного фонду, службах у справах дітей, центрах зайнятості у Донецькій, Луганській, Харківській, Дніпропетровській та Запорізькій областях.

Графік наявності інформаційних матеріалів про зміни в Законі в установах по областях

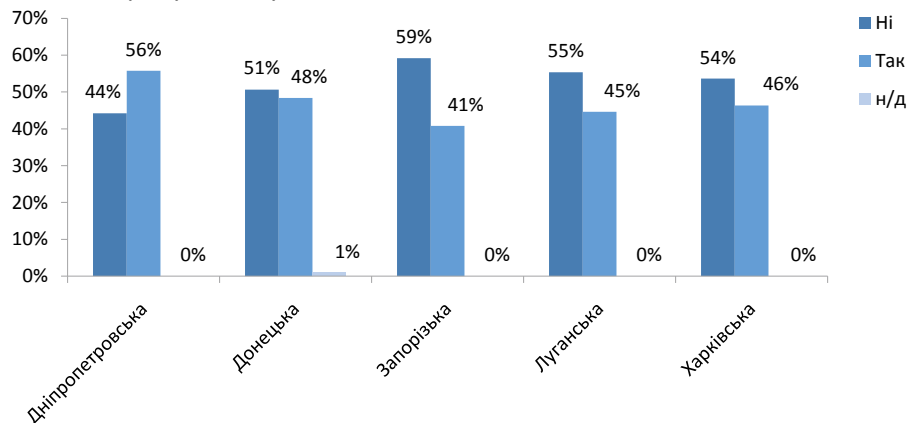
ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗМІН ДО ЗАКОНУ ПРО ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВОВА ДОПОМОГА ВПО

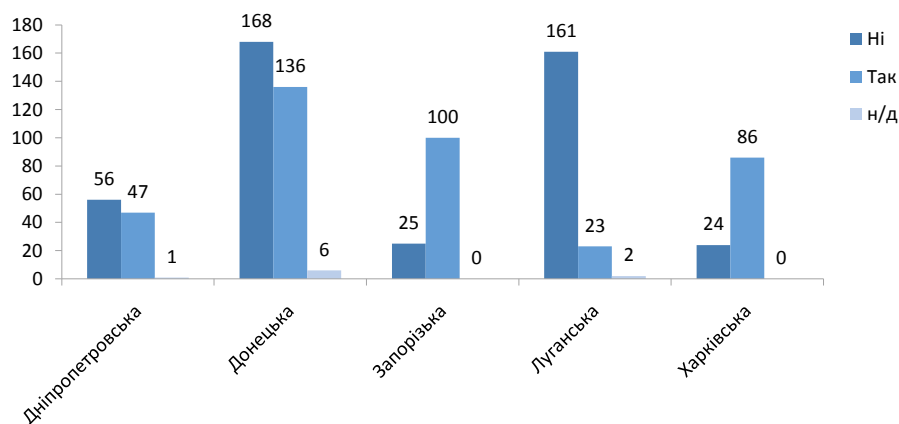
Додаток 2

Графіки результатів опитування ВПО

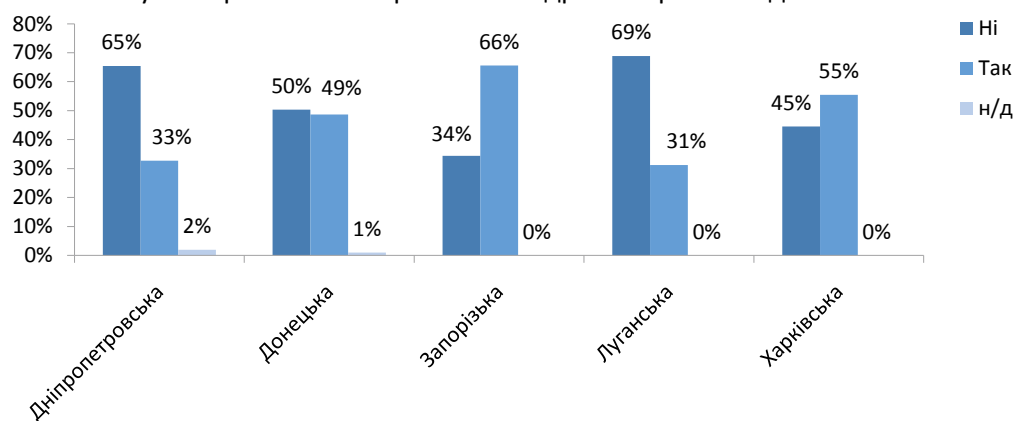
Чи знаєте Ви про зміни в Законі про права ВПО, які набрали чинності в січні 2016 року, та їх сутність?

Чи вимагали у Вас продовжувати дію довідки на наступні 6 місяців після внесення цих змін?

Чи є у Вас проблеми із отриманням адресної грошової допомоги?

За додатковою інформацією, будь ласка, звертайтеся:
pr@r2p.org.ua

UNHCR
Агентство ООН у справах біженців

Ця публікація була розроблена за підтримки Агентства ООН у справах біженців (UNHCR). Зміст матеріалу є виключно відповідальністю ВБФ «Право на захист» та не може використовуватися, щоб відобразити точку зору Агентства.